

ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ
НАУК РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН
Қазақстан Республикасының
педагогикалық университетінің
Абая

THE BULLETIN

THE NATIONAL ACADEMY OF
SCIENCES OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN
Abai Kazakh National Pedagogical
University

PUBLISHED SINCE 1944

3 (403)

MAY-JUNE 2023

ALMATY, NAS RK

БАС РЕДАКТОР:

ТҮЙМЕБАЕВ Жансейіт Қансейітұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан)

БАС РЕДАКТОРДЫҢ ОРЫНБАСАРЫ:

БИЛЯЛОВ Дархан Нұрланұлы, PhD, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 2**

ҒАЛЫМ ХАТШЫ:

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Абай атындағы ҚазҰПУ Педагогикалық білімді дамыту орталығының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

САТЫБАЛДЫ Әзімхан Әбілқайырұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Экономика институтының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Әбдіжапар Жұманұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Халықаралық инновациялық технологиялар академиясының президенті (Алматы, Қазақстан), **Н = 6**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, «Киево-Могилян академиясы» ұлттық университетінің кафедра меңгерушісі (Киев, Украина), **Н = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, К. Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және менеджмент университетінің кәсіптік білім берудің педагогикасы және психологиясы кафедрасының меңгерушісі (Мәскеу, Ресей), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Ләззат Мыктыбекқызы, экономика ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Қуатқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті педагогика кафедрасының меңгерушісі (Қарағанды, Қазақстан), **Н = 3**

БУЛАТБАЕВА Күлжанат Нурымжанқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 2**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ресей білім академиясының академигі, «Білім берудегі стандарттар және мониторинг» журналының бас редакторы (Мәскеу, Ресей), **Н = 2**

ЕСІМЖАНОВА Сайра Рафихевна, экономика ғылымдарының докторы, Халықаралық бизнес университетінің профессоры, (Алматы, Қазақстан), **Н = 3**

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының Хабаршысы».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.). Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген

№ 16895-Ж мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Тақырыптық бағыты: *әлеуметтік ғылымдар саласындағы зерттеулерге арналған.*

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 300 дана.

Редакцияның мекен-жайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., тел.: 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы, 2023
Типографияның мекен-жайы: «Аруна» ЖК, Алматы қ., Мұратбаев көш., 75.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

ТУЙМЕБАЕВ Жансент Кансеитович, доктор филологических наук, профессор, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального университета им. аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

БИЛЯЛОВ Дархан Нурланович, PhD, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального педагогического университета им. Абая (Алматы, Казахстан), **Н = 2**

УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, директор Центра развития педагогического образования КазНПУ им. Абая (Алматы, Казахстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

САТЫБАЛДИН Азимхан Абылкаирович, доктор экономических наук, профессор, академик НАН РК, директор института Экономики (Алматы, Казахстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Абдижапар Джуманович, доктор экономических наук, профессор, почетный член НАН РК, президент Международной академии инновационных технологий (Алматы, Казахстан), **Н = 6**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина), **Н = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики и психологии профессионального образования Московского государственного университета технологий и управления имени К. Разумовского (Москва, Россия), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Лязгат Мыктыбековна, доктор экономических наук, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Куатовна, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики Карагандинского университета имени Е.А.Букетова (Караганда, Казахстан), **Н=3**

БУЛАТБАЕВА Кулжанат Нурымжановна, доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник Национальной академии образования имени Ы. Алтынсарина (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии образования, главный редактор журнала «Стандарты и мониторинг в образовании» (Москва, Россия), **Н=2**

ЕСИМЖАНОВА Сайра Рафихевна, доктор экономических наук, профессор Университета международного бизнеса (Алматы, Казахстан), **Н = 3**

«Вестник Национальной академии наук Республики Казахстан».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Собственник: ООО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы).
Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан № **16895-Ж**, выданное 12.02.2018 г.

Тематическая направленность: *посвящен исследованиям в области социальных наук.*

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 300 экземпляров.

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, тел. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2023

Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75.

EDITOR IN CHIEF:

TUIMEBAYEV Zhansait Kanseitovich, Doctor of Philology, Professor, Honorary Member of NAS RK, Rector of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan).

DEPUTY CHIEF DIRECTOR:

BILYALOV Darkhan Nurlanovich, Ph.D, Honorary Member of NAS RK, Rector of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 2**

SCIENTIFIC SECRETARY:

ABYLKASSYMOVA Alma Esimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Executive Secretary of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 2**

EDITORIAL BOARD:

SATYBALDIN Azimkhan Abilkairovich, Doctor of Economics, Professor, Academician of NAS RK, Director of the Institute of Economics (Almaty, Kazakhstan), **H = 5**

SAPARBAYEV Abdizhapar Dzhumanovich, Doctor of Economics, Professor, Honorary Member of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology (Almaty, Kazakhstan) **H = 4**

LUKYANENKO Irina Grigor'evna, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of the National University "Kyiv-Mohyla Academy" (Kiev, Ukraine) **H = 2**

SHISHOV Sergey Evgen'evich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Professional Education of the Moscow State University of Technology and Management named after K. Razumovsky (Moscow, Russia), **H = 6**

SEMBIEVA Lyazzat Maktybekova, Doctor of Economic Science, Professor of the L.N. Gumilyov Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 3**

ABILDINA Saltanat Kuatovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy of Buketov Karaganda University (Karaganda, Kazakhstan), **H = 3**

BULATBAYEVA Kulzhanat Nurymzhanova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the National Academy of Education named after Y. Altynsarın (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 2**

RYZHAKOV Mikhail Viktorovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, academician of the Russian Academy of Education, Editor-in-chief of the journal «Standards and monitoring in education» (Moscow, Russia), **H = 2**

YESSIMZHANOVA Saira Rafikhevna, Doctor of Economics, Professor at the University of International Business (Almaty, Kazakhstan), **H = 3**.

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty). The certificate of registration of a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications

of the Republic of Kazakhstan **No. 16895-Ж**, issued on 12.02.2018.

Thematic focus: *it is dedicated to research in the field of social sciences.*

Periodicity: 6 times a year.

Circulation: 300 copies.

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2023

Address of printing house: ST «Aruna», 75, Muratbayev str, Almaty.

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
ISSN 1991-3494
Volume 3. Number 403 (2023), 407-422
<https://doi.org/10.32014/2023.2518-1467.518>

© **B.A. Zhunusov***, **G.K. Demeuova**, **M.G. Kaiyrgalieva**, **G.M. Sagindykova**,
T.F. Alhassan, 2023

Aktobe Regional University named after K. Zhubanov, Aktobe, Kazakhstan.
E-mail: uch_sovetargu@mail.ru.

WAYS OF IMPROVING EMPLOYMENT AMONG YOUNG PEOPLE

Zhunusov Bauyrzhan Arystanovich — Candidate of Economic Sciences, Professor of the Department "State Regulation, Finance and Marketing" of Aktobe Regional University named after K.Zhubanov, Aktobe, Kazakhstan

E-mail: uch_sovetargu@mail.ru. ORCID: 0000-0002-1888-84-53-88;

Demeuova Gulnaz Kazhimukankyzy — Candidate of Economic Sciences, senior lecturer of the department of public administration, finance and marketing, Aktobe Regional University named after K. Zhubanov, Aktobe, Kazakhstan

E-mail: Demeuova_g78@mail.ru. ORCID: 0000-0003-3684-4590;

Kaiyrgalieva Maira — candidate of economic sciences, department «Economics and Management», Baishev University, Aktobe, Kazakhstan

E-mail: maira.g.k@mail.ru. ORCID: 0000-0002-0289-9115;

Sagindykova Gulnara Muratovna — Candidate of Economic Sciences, Department "Accounting and Audit", Institution "Esil University", Astana, Kazakhstan

E-mail: gsmaktobel@mail.ru. ORCID: 0000-0003-0819-237X;

Alhassan Tijani Forgor — Candidate of Economic Sciences, senior lecturer of the department of Economics and Organisation, Moscow Polytechnic University, Moscow, Russia

E-mail: atijaniforgor@gmail.com. ORCID: 0000-0002-8979-1587.

Abstract. Recent statistics of young people employed in the labor market are a reflection of the society. In the course of employment among young people, there is a lack of experience, the relationship between the training of specialists and employers is still formal, the strict requirements of the state for retraining courses, and the lack of protection of the interests of young people at work. To examine this issue fundamentally, it is necessary to study the current employment model. This paper reviews the definition of youth and analyzes experiences abroad. The article focuses on the threshold age of the concept of "youth" in foreign countries. In addition, foreign employment programs are analyzed. The main goal of the study is to analyze the current state of youth employment by studying the youth unemployment model and to proffer ways of improving the youth employment model in the region based on international experience and the features of the regional labor market. To determine the relative stability of the research methodology of the work on the basis of statistical data, to propose the introduction of advantages into the Kazakhstan system based on foreign experiences through SWOD analysis. Making methodological conclusions using scientific methods of general research. To achieve the objective of

the study, youth employment was analyzed, and programs proposed by international organizations such as the International Labor Organization (ILO) and the European Union showed that there are different ways to solve youth employment problems. Based on the analysis and taking into account the international experience, the establishment of a consultation with employers on the improvement of the youth employment model in Aktobe region, the formation of independent trade unions that protect the interests of young employees and implement their proposals, this can be the basis for further research and practical implementation.

Keywords: Labor market, Employment, Youth practice, Labor exchange, Employment models, European, American, Scandinavian

Conflict of interest: The authors do not claim to have a conflict of interest in this article.

© **Б.А. Жүнісов***, **Г.К. Демеуова**, **М.Г. Қайырғалиева**, **Г.М. Сағындықова**,
Т.Ф. Алхассан, 2023

Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе, Қазақстан.

E-mail: uch_sovetargu@mail.ru.

ЖАСТАРДЫҢ АРАСЫНДАҒЫ ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУДЫ ШЕШУДІҢ ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ

Жүнісов Бауыржан Арыстанұлы — экономика ғылымдарының кандидаты, Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университетінің "мемлекеттік реттеу, Қаржы және маркетинг" кафедрасының профессоры, Ақтөбе қ., Қазақстан

E-mail: uch_sovetargu@mail.ru. ORCID: 0000-0002-1888-84-53-88;

Демеуова Гүлназ Қажымұқанқызы — экономика ғылымдарының кандидаты, Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университетінің Мемлекеттік басқару, Қаржы және маркетинг кафедрасының аға оқытушысы, Ақтөбе, Қазақстан

E-mail: Demeuova_g78@mail.ru. ORCID: 0000-0003-3684-4590;

Қайырғалиева Майра Ғайноллақызы — экономика ғылымдарының кандидаты, "Экономика және менеджмент" кафедрасы, университет. Баишева, Ақтөбе, Қазақстан

E-mail: maira.g.k@mail.ru. ORCID: 0000-0002-0289-9115;

Сағындықова Гүлнар Мұратқызы — экономика ғылымдарының кандидаты, "Бухгалтерлік есеп және аудит" кафедрасы, "Есіл университеті" мекемесі, Астана, Қазақстан

E-mail: gsmaktobel@mail.ru. ORCID: 0000-0003-0819-237X;

Альхассан Тиджани Форгор — экономика ғылымдарының кандидаты, Мәскеу политехникалық университетінің экономика және ұйым кафедрасының аға оқытушысы, Мәскеу, Ресей

E-mail: atijaniforgor@gmail.com. ORCID: 0000-0002-8979-1587.

Аннотация. Соңғы уақыттағы еңбек нарығында жұмыспен қамтылған жастардың статистикасы қоғамға ой салады. Жастар арасындағы жұмыспен қамту барысында тәжірибенің аздығы, мамандарды даярлау мен жұмыс берушілердің арасындағы арақатынастың әліде болса формалды түрде жүзеге асыруы, қайта даярлау курстарының мемлекет тарапынан талаптардың қатаңдығы, жас адамдардың жұмыстағы мүдделерінің қорғалмауы белең алуда. Бұл мәселені түбегейлі зерттеу үшін қазіргі жұмыспен қамтудың

қолданыстағы моделін зерттеу қажет. Алдымен жастар деген анықтамаға тоқталып шетелдердегі тәжірибелерге талдау жасайық. Мақалада «жастар» түсінігінің шетелдердегі шектік жасына назар аударады. Сонымен қатар, жұмыспен қамтылудың шетелдік бағдарламаларын талдайды. Зерттеудің басты мақсаты - жастар арасындағы жұмыссыздықтың моделін зерттей келе жастардың жұмыспен қамтылуының қазіргі жай-күйін талдау және халықаралық тәжірибе мен өңірлік еңбек нарығының ерекшеліктерін ескере отырып, өңірдегі жастарды жұмыспен қамту моделін жетілдіру. Жұмыстың зерттеу әдістемесі статистикалық мәліметтер негізінде салыстырмалы тұрақтылығын анықтау, SWOD талдау арқылы шетелдік тәжірибелерге сүйене отырып артықшылықтарын Қазақстандық жүйеге ендіруді ұсыну. Жалпы зерттеудің ғылыми әдістерін қолдану арқылы методологиялық тұжырымдар жасау. Зерттеу нәтижесінде жастарды жұмысқа орналастырудың талданған Халықаралық еңбек ұйымы (ХЕҰ) және Еуропалық Одақ сияқты халықаралық ұйымдар ұсынған бағдарламалар жастарды жұмыспен қамту мәселелерін шешудің әртүрлі тәсілдері бар екенін көрсетті. Талдау негізінде және халықаралық тәжірибені ескере отырып, Ақтөбе облысында жастарды жұмыспен қамту моделін жетілдіру бойынша жұмыс берушілермен кеңес құру, жас қызметкерлердің мүддесін қорғайтын және ұсыныстарын жүзеге асыратын өз алдына кәсіподақтардың қалыптасуы сияқты ұсыныстар әзірлеу, бұл одан әрі зерттеулер мен практикалық іске асыру үшін негіз бола алады.

Түйін сөздер: еңбек нарығы, жұмыспен қамту, жастар практикасы, еңбек биржасы, жұмыспен қамтудың моделдері: еуропалық, американдық, скандинавиялық

Мүдделер қақтығысы: Авторлар осы мақалада мүдделер қақтығысы жоқ деп мәлімдемейді.

© **B.A. Zhunusov***, **G.K. Demeuova**, **M.G. Kairgalieva**, **G.M. Sagyndykova**,
T.F. Alkhassan, 2023

Aktobe Regional University named after K. Zhubanov, Aktobe, Kazakhstan.

E-mail: uch_sovetargu@mail.ru

ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМЫ ЗАНЯТОСТИ СРЕДИ МОЛОДЕЖИ

Жунусов Бауыржан Арыстанович — кандидат экономических наук, профессор кафедры "Государственное регулирование, Финансы и маркетинг" Актыобинского регионального университета имени К. Жубанова, г. Актобе, Казахстан

E-mail: uch_sovetargu@mail.ru. ORCID: 0000-0002-1888-84-53-88;

Демеуова Гульназ Кажымукановна — кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры государственного управления, финансов и маркетинга Актыобинского регионального университета имени К. Жубанова, Актобе, Казахстан

E-mail: Demeuova_g78@mail.ru. ORCID: 0000-0003-3684-4590;

Кайргалиева Майра Гайноллаевна — кандидат экономических наук, кафедра "Экономика и менеджмент", университет. Баишева, Актобе, Казахстан

E-mail: maira.g.k@mail.ru. ORCID: 0000-0002-0289-9115;

Сагиндыкова Гульнара Муратовна — кандидат экономических наук, кафедра "Бухгалтерский учет и аудит", учреждение "Есильский университет", Астана, Казахстан
E-mail: gsmaktobe1@mail.ru. ORCID: 0000-0003-0819-237X;

Альхассан Тиджани Форгор — кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры экономики и организации Московского политехнического университета, Москва, Россия

E-mail: atijaniforgor@gmail.com. ORCID: 0000-0002-8979-1587.

Аннотация. Последние статистические данные о занятости молодежи на рынке труда заставляют задумываться общество. В процессе трудоустройства среди молодежи наблюдается недостаток опыта, отношения между подготовкой специалистов и работодателями по-прежнему формальны, жесткие требования государства к курсам переподготовки и недостаточная защита интересов молодежи на рабочем месте. Чтобы фундаментально изучить этот вопрос, необходимо изучить действующую модель занятости. В данной статье рассматривается определение молодежи и анализируется опыт, накопленный за рубежом. Статья начинается с уточнения предельного возраста понятия "молодежь" в зарубежных странах. Кроме того, анализируются программы трудоустройства за рубежом. Основная цель исследования – проанализировать текущее состояние занятости молодежи путем изучения модели безработицы среди молодежи и предложить пути совершенствования модели занятости молодежи в регионе на основе международного опыта и особенностей регионального рынка труда. Определить относительную стабильность исследовательской методологии работы на основе статистических данных, предложить внедрение преимуществ в казахстанскую систему на основе зарубежного опыта посредством SWOD-анализа. Делать методологические выводы с использованием общенаучных методов исследования. Для достижения цели исследования была проанализирована занятость молодежи, и программы, предложенные международными организациями, такими как Международная организация труда (МОТ) и Европейский союз, показали, что существуют различные способы решения проблем занятости молодежи. Основываясь на анализе и принимая во внимание международный опыт, налаживание консультаций с работодателями по совершенствованию модели трудоустройства молодежи в Актюбинской области, формирование независимых профсоюзов, которые защищают интересы молодых работников и реализуют их предложения, это может стать основой для дальнейших исследований и практической реализации.

Ключевые слова: рынок труда, занятость, молодежная практика, биржа труда, модели трудоустройства, европейские, американские, скандинавские

Конфликт интересов: авторы не заявляют о наличии конфликта интересов в данной статье.

Кіріспе

2022 жылғы 1 қыркүйектегі Қазақстан халқына Жолдауында Қасым-Жомарт Тоқаев: «Жастарға жан-жақты қолдау көрсету — мемлекетіміздің

басты міндетінің бірі. Еңбекпен қамтитын түрлі шаралар арқылы келесі жылы 100 мың жасты жұмысқа орналастыруымыз керек. Жастардың кәсіпкерлік бастамаларына қолдау көрсету жалғасады» (Тоқаев, 2022).

Еңбек нарығы - нарықтық экономиканың күрделі элементі болып табылады. Онда жұмыс берушілер мен жұмысшылардың мүдделері оңтайлы еңбек бағасын және жұмыс жағдайларын анықтауда кездеседі, сонымен қатар қоғамдық өмірдегі көптеген әлеуметтік-экономикалық өзгерістер көрсетіледі. Еңбек нарығынсыз нарықтық экономиканы елестету мүмкін емес, ол қоғамдық қажеттіліктер мен меншік нысандарының құрылымына сәйкес еңбек пен өндіріс тиімділігінің критерийі бойынша шаруашылық салалары, қызмет түрлері мен нысандары бойынша қоғамдық еңбекті бөлу және қайта бөлу механизмінің функцияларын біріктіреді.

Жұмыспен қамтылғандарға зерттеу жасалу алдында «Жастар» алдымен термин ретінде қай жастан саналады және оның Қазақстандағы шегі мен шетелдік шектік жасы қандай екенін анықтау бойынша әртүрлі қарама-қайшылықтардың қалыптасқанын зерттеу барысында көретін боламыз.

1995 жылы Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас Ассамблеясы қабылдаған «2000 жылға дейінгі және одан кейінгі жастарға қатысты дүниежүзілік іс — қимыл бағдарламасына» сәйкес, 15 пен 24 жас аралығындағы адамдар тобы жастарға жатқызылды (<http://www.un.org/ru/ga/50/docs/50res.shtml>, 2023).

Сонымен бірге, 2015 жылы Біріккен Ұлттар Ұйымының Қауіпсіздік кеңесі жастардың құрамына 18 бен 29 жас аралығындағы адамдар кіретінін, бұл терминді анықтаудың ұлттық және халықаралық деңгейде болуы мүмкін нұсқалары бар екенін, соның ішінде Бас Ассамблеяның қарарларында қамтылған жастардың анықтамасы бар екенін атап өтті (URL: <http://www.un.org/ru/sc/documents/resolutions/2015>).

Жастарды жұмыспен қамтудың әртүрлі елдер мен аймақтарда қолданылатын бірнеше модельдері бар. Олардың кейбірі жоғары білімі бар жастарды қолдауға бағытталса, енді бірі жеткілікті жұмыс тәжірибесі мен білімі жоқтарды қолдауға бағытталған. Бұл зерттеулерді де жұмыс беруші мен жұмыссыз арасындағы мүдделі тараптардың қанағаттанбауынан байқайтын боламыз.

Жастар арасындағы тағылымдамалар мен тәжірибелер жүйесі, оқыту және қайта даярлау бағдарламалары, мемлекеттік қолдау бағдарламалары, әлеуметтік серіктестік бағдарламаларының моделдерін қарастыратын боламыз.

Осылайша, жастар Қазақстандағы мемлекеттік саясаттың басым бағыттарының бірі болып табылады және үкімет жастардың жұмыспен қамтылуы мен кәсіпкерлік қызметін қолдау шараларын белсенді әзірлеп, енгізуде. Жастардың жұмыспен қамтылуы экономикалық өсу мен әлеуметтік дамудың негізгі факторларының бірі болып табылады. Дегенмен, жастар арасындағы жұмыссыздықтың өсуі, жұмыс орындарының тұрақсыздығы және білім беру бағдарламалары мен кәсіптік дағдылардың жұмыс берушілердің талаптарына сәйкес келмеуі сияқты еңбек нарығындағы қазіргі тенденциялар жастарды жұмыспен қамту үлгілерін терең талдауды және жетілдіруді қажет етеді. Бұл тақырыпты зерттеудің өзектілігі Ақтөбе облысында жастарды

жұмыспен қамтудың тиімділігін арттыру жолдарын анықтау, сондай-ақ өңірлік және жергілікті билік үшін ұсынымдар әзірлеу болып табылады.

Әдістер мен материалдар

Ғылыми әдебиеттер мен дереккөздерді логикалық жүйелеу арқылы халықты жұмыспен қамтудың теориялық аспектілерін, еңбек нарығы мен жұмыспен қамту саясатының бағдарламаларын SWOD талдау жасау арқылы тұжырымдар жасақтаған. Жастар арасындағы жұмыссыздықтың тарихын, әлемнің әртүрлі елдерінде жұмыспен қамту ерекшеліктерін және шетелдік тәжірибені дедукция және индукция әдістерімен зерттеу.

Деректерді статистикалық талдау: Ақтөбе облысындағы және басқа өңірлердегі жастардың жұмыспен қамтылу жағдайы туралы статистикалық деректерді, сондай-ақ жастар арасындағы еңбек нарығы мен жұмыссыздық сипаттамалары туралы деректерді жинау, өңдеу және талдау. Ақтөбе облысында халықты жұмыспен қамтуға жәрдемдесу бойынша белсенді жұмыстардың бағытын айқындағандай болды.

Сапалық және социологиялық талдау: Ақтөбе өңіріндегі жастарды жұмыспен қамтудың қазіргі заманғы саясатын зерттеп қорытынды ұсыныстар даярланды, сондай-ақ, жастарды жұмыспен қамту саласындағы табысты тәжірибелер мен инновациялық тәсілдердің мысалдарын салыстырмалы талданды.

Жүргізілген талдау негізінде өңірдің ерекшелігін және халықаралық тәжірибені ескере отырып, Ақтөбе облысында жастарды жұмыспен қамту моделін жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеу.

Нәтижелер және оларды талқылау

Қазақстандағы қазіргі саяси, экономикалық, технологиялық, экологиялық ахуал жастарды ұлттық экономиканың тұрақты дамуын қамтамасыз ету міндетін шешуге тарту өзекті мәселелердің бірі болып табылады.

Жұмыспен қамтуды және еңбек нарығының қызмет ету механизмін зерттеуде әртүрлі теориялық тәсілдері бар. Жастар арасындағы жұмыспен қамтуды зерттемес бұрын «жастар» терминіне тоқталып кетейік.

Жастар үшін әлемдік деңгейде жалпы қабылданған жас шекаралары жоқ. Үлкен энциклопедиялық сөздікте «жастар» түсінігі «жас ерекшеліктерінің жиынтығынан, әлеуметтік жағдайдың ерекшеліктері және әлеуметтік жүйемен, мәдениетпен, әлеуметтену заңдылықтарымен, осы қоғамды тәрбиелеумен анықталатын осы және басқа да әлеуметтік-психологиялық қасиеттер негізінде бөлінетін әлеуметтік-демографиялық топ» — деп түсіндіріледі (Большой энциклопедический словарь, 1998).

Қазақстанда 2023 жылғы 26 ақпанда күшіне енген «Мемлекеттік жастар саясаты туралы» 2015 жылғы 9 ақпандағы № 285-V заңына енгізілген өзгерістерге сәйкес Қазақстандағы жастар тобына 14 пен 35 жас аралығындағы адамдар айқындалады (URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1500000285>, 2023).

Бұл жасөспірімдерден, студенттерден және жас жұмысшылардан бастап көптеген адамдарды қамтитын жас ауқымы болып келіп, табысты жұмысқа орналасу және мансапты дамыту үшін қолдау мен ерекше жағдайларды қажет ететін маңызды әлеуметтік топ болып табылады. Осылайша, 2023 жылға

арналған статистикалық деректер бойынша 14 пен 35 жас аралығындағы жастар Қазақстандағы еңбекке қабілетті халықтың шамамен 53 % құрайды. Бұл дегеніміз, жастар тек маңызды әлеуметтік топ бола қоймай, еңбек белсенділігіне және елдің экономикасы мен әлеуметтік саласын дамытуда үлкен маңызға ие.

Жастар қазіргі кезеңде еңбек әлеуеті жоғары, сонымен қатар әлеуметтік және еңбек ұтқырлығы бар негізгі өндіргіш күштердің бірі.

Жастарды жұмыспен қамту ерекшелігі — бұл 14 пен 35 жас аралығындағы жастардың жұмыс іздеу және табу процесіне тән ерекшеліктер жиынтығы. Мұндай ерекшеліктерге, мысалы, мамандық пен мансаптық жоспарларды таңдаудағы тұрақсыздық пен белгісіздіктің жоғары деңгейі, жұмыс тәжірибесі мен білімінің жетіспеушілігі және жалақының төмен деңгейі жатқысуға болады.

Жастардың жұмысты іздеу кезінде бірқатар ерекше мәселелерге тап болады. Жастарды жұмыспен қамту модельдерін талдау кезінде әртүрлі тәсілдердің артықшылықтары мен кемшіліктерін бағалау маңызды. Әр түрлі модельдер жастарды жұмыспен қамтуды қолдаудың әртүрлі стратегиялары мен құралдарын ұсына алады.

Халықаралық еңбек ұйымы (ХЕҰ) және Еуропалық Одақ сияқты халықаралық ұйымдар ұсынатын халықаралық жұмыспен қамту бағдарламалары бар. Мысалы, ХЕҰ-да жастардың еңбек нарығына қол жетімділігін жақсартуға және жаңа жұмыс орындарын құруға бағытталған «жастарды жұмыспен қамту» бағдарламасы бар. Аталмыш бағдарламалар бойынша талдама жасап көрейік.

Тағылымдамалар мен тәжірибелер жүйесі жастарға кәсіби қызығушылықтары мен мансаптық жоспарларына сәйкес келетін салада практикалық дағдылар мен тәжірибе алуға мүмкіндік беретін жағдайда тиімді болады.

Оқыту және қайта даярлау бағдарламалары, егер олар жастарға кәсіби дағдыларын арттыруға және еңбек нарығындағы жағдайларды жақсартуға мүмкіндік берсе, тиімді болады.

Жастарды мемлекеттік қолдау бағдарламалары қаржылық көмек, білім берудің қолжетімділігін арттыру, жаңа жұмыс орындарын ашу және әлеуметтік қолдау сияқты артықшылықтарға ие.

Әлеуметтік серіктестік бағдарламалары мемлекет, жұмыс берушілер және кәсіподақтар арасындағы ынтымақтастыққа негізделген.

Халықаралық жұмыспен қамту бағдарламалары, жастарға өз елінен тыс жерде жұмыс істеуге және олардың кәсіби тәжірибесін кеңейтуге мүмкіндік береді.

Моделдеу жүйелерінің артықшылықтары мен кемшіліктері 2 кестеде нақты көрсетілген.

Кесте 1. Моделдеу жүйелерінің артықшылықтары мен кемшіліктері

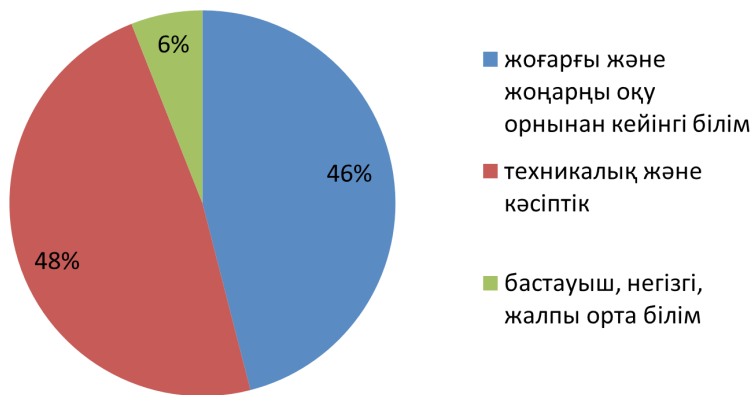
Моделдеудің түрлері	Артықшылықтары	Кемшіліктері
Тағылымдамалар мен тәжірибелер жүйесінің артықшылықтары мен кемшіліктері	<p>1.Мансап жолын енді бастаған жастарға тағылымдамалар мен тәжірибелер өз саласында жұмыс тәжірибесін алуға мүмкіндік береді.</p> <p>2.Кәсіби дағдыларды дамыту. Жастар тәжірибе кезінде өздерінің кәсіби дағдыларын дамытып, нақты жобалар мен міндеттерге қатыса алады.</p> <p>3.Оқуды бітіргеннен кейін немесе жаңа жұмысқа ауысқан кезде жұмысқа орналасуға жақсы мүмкіндік бола алады.</p> <p>4.Кәсіби байланыстар шеңберін кеңейту.</p>	<p>1.Табыс табудағы шектеулер.</p> <p>2.Жұмыс мерзімінің белгісіздігі. Тағылымдамалар мен тәжірибелердің уақыт бойынша шектелуі жастардың мансабын жоспарлауда белгісіздік тудыруы мүмкін.</p> <p>3.Мансаптық мүмкіндіктердің шектеулілігі.</p> <p>4.Құқықтарды қорғаудың жеткіліксіз дәрежесі.</p>
Оқыту және қайта даярлау бағдарламаларының артықшылықтары мен кемшіліктері	<p>1. Оқыту және қайта даярлау арқылы біліктілікті арттыру.</p> <p>2.Жаңа технологиялар мен еңбек нарығының талаптарына бейімделу.</p> <p>3.Қаржылық қолдау. Кейбір оқыту және қайта даярлау бағдарламалары жастарға қаржылық қолдау көрсетеді, бұл оқу процесін және жаңа жұмысқа ауысуды айтарлықтай жеңілдетеді.</p> <p>4. Жұмысқа орналасу мүмкіндіктерін арттыру.</p>	<p>1. Уақыт пен қаражатты инвестициялау қажеттілігі.</p> <p>2.Жоғары сапалы білім алуға әрқашан мүмкін бола бермейді.</p> <p>3.Дұрыс бағдарламаны таңдау қажеттілігі. Тиісті оқу немесе қайта даярлау бағдарламасын таңдау әрдайым оңай бола бермейді, әсіресе жастардың осы салада тәжірибесі болмаса.</p> <p>4.Жұмысқа орналасу кепілдігінің болмауы.</p>
Мемлекеттік қолдау бағдарламаларының артықшылықтары мен кемшіліктері	<p>1.Қаржылық қолдау. Мемлекеттік жастарды қолдау бағдарламалары өз бизнесін ашу немесе білімін алу сияқты әртүрлі мақсаттарға қаржылық көмек көрсетеді.</p> <p>2.Білім берудің қолжетімділігін арттыру. Мемлекеттік бағдарламалар қаржылық кедергілерді азайтып, білім мен біліктілікке қол жеткізуді қамтамасыз ете алады.</p> <p>3.Жаңа жұмыс орындарын құру.</p> <p>4.Әлеуметтік қолдау. Мемлекеттік бағдарламалар жастарға тұрғын үй көмегі бағдарламалары, жеңілдетілген несиелер және т.б. әлеуметтік қолдау көрсетеді.</p>	<p>1.Қаржыландырудың жеткіліксіздігі. Кейбір мемлекеттік қолдау бағдарламалары қаржыландырудың жеткіліксіздігіне тап болуы мүмкін, бұл осы қолдауды пайдалана алатын жастар санының шектелуіне әкеледі.</p> <p>2. Бюрократиялық кедергілер.</p> <p>3.Жас шектеулері.</p> <p>4. Қолдаудың біркелкі бөлінбеуі. Кейбір мемлекеттік қолдау бағдарламалары аймақтар бойынша біркелкі бөлінбеуі мүмкін, бұл жастардың қолдауға қол жетімділігінің біркелкі болмауына әкеледі.</p>

<p>Әлеуметтік серіктестік бағдарламаларының артықшылықтары мен кемшіліктері</p>	<p>1. Жұмыс сапасын жақсарту. 2. Қосымша жұмыс орындарын құру. Жұмыс берушілер мен жұмысшылар арасындағы ынтымақтастық жаңа жұмыс орындарын құруға ықпал етеді, бұл жастардың жұмыспен қамтылуына оң әсер етеді. 3. Жалақыны көтеру. Әлеуметтік серіктестік бағдарламалары жұмысшылардың жалақысының өсуіне ықпал етуі мүмкін. 4. Әлеуметтік қорғау деңгейін арттыру.</p>	<p>1. Шектеулі қамту. 2. Тұрақтылықтың жеткіліксіздігі. Әлеуметтік серіктестік бағдарламалары еңбек нарығындағы экономикалық жағдай өзгерген кезде тұрақсыз және тиімсіз болуы мүмкін. 3. Толық емес ынтымақтастық. 4. Тиімділікті бағалаудағы қиындықтар.</p>
<p>Халықаралық жұмыспен қамту бағдарламаларының артықшылықтары мен кемшіліктері</p>	<p>1. Жұмысқа орналасу мүмкіндіктерін кеңейту. Халықаралық жұмыспен қамту бағдарламалары жастарға өз елінен тыс жерлерде жұмыс істеуге мүмкіндік береді, бұл олардың мансаптық мүмкіндіктері мен жұмыс тәжірибесін кеңейте алады. 2. Біліктілікті арттыру. 3. Халықаралық байланыстарды дамыту. Халықаралық жұмыспен қамту бағдарламасына қатысу халықаралық байланыстарды дамытуға және халықаралық байланыстарды нығайтуға ықпал етеді. 4. Мәдени сауаттылықты арттыру.</p>	<p>1. Шектеулі қол жетімділік. Халықаралық жұмыспен қамту бағдарламасына қатысу жас, білім және басқа да талаптармен шектеулердің болуы. 2. Визалар мен жұмысқа рұқсаттарды алу қиындықтары. Халықаралық жұмыспен қамту бағдарламаларына қатысушылар визалар мен жұмысқа рұқсаттарды алуда қиындықтары. 3. Мәдени және тілдік кедергілер.</p>

**Ескерту: Ресми мәліметтер негізінде авторлармен құрастырылған*

Зерттеу барысында модельдердің барлық артықшылықтары мен кемшіліктерін ескере отырып, жастарды жұмыспен қамтудың әр моделінің өзінің күшті және әлсіз жақтары бар деген қорытынды жасауға болады, ал ең қолайлысын таңдау аймақтағы нақты жағдайлар мен қажеттіліктерге байланысты.

Жастардың жұмыспен қамтылу жағдайын талдау-бұл әдетте 14 пен 35 жас аралығындағы жастарға қатысты еңбек нарығындағы жағдайды зерттеуге бағытталады. Жастар елдің маңызды әлеуметтік тобы болып табылып және жастардың еңбек нарығына табысты кірігуі елдің әлеуметтік — экономикалық дамуы үшін айтарлықтай маңызға ие. Сурет 1-те көрсетілген деректерге сәйкес Ақтөбе өңіріндегі жастардың көпшілігі жоғары немесе техникалық білім алуға ұмтылатындығын көруге болады, бұл еңбек нарығын дамытудың оң факторы болып табылады. Білім берудің жоғары деңгейі еңбек өнімділігінің өсуіне, сондай-ақ жастардың жұмысқа орналасу ықтималдылығын көтереді.

*Ескерту: Ресми мәліметтер негізінде авторлармен құрастырылған
 Сурет 1. Ақтөбе облысының 2022 жылы еңбек нарығындағы жастардың білім деңгейі, пайызбен

(Figure 1. The level (in percentages) of education of young people in the labor market of the Aktobe region in 2022)

Кесте 2-де көрсетілгендей 2022 жылы Ақтөбе өңірінде жұмыспен қамтылған жастардың экономикалық қызмет түрлерінде Өнеркәсіп пен Көтерме және бөлшек саудада сату, автомобильдерді және мотоциклдерді жөндеу салаларында ең көп жастар жұмыс жасайтын болса, сумен жабдықтау, қалдықтарды жинау, өңдеу және жою, ластануды жою жөніндегі қызмет пен электр энергиясымен, газбен, бу беру және ауаны кондиционерлеумен жабдықтау салаларында ең аз жастар жұмыс жасайды. Бұл салалардың мамандарын әліде болса даырлауды қажет етеді.

Кесте 2. Ақтөбе облысындағы 2022 жылы жұмыспен қамтылған жастардың экономикалық қызмет түрлеріндегі салалар арақатынасы, пайызбен

Салалар бойынша	Көрсеткіш пайызбен
Ауыл, орман, балық шаруашылығы	2
Өнеркәсіп	1
тау-кен өндіру өнеркәсібі және карьерлерді қазу	1
өңдеу өнеркәсібі	1
электр энергетикасы, газбен, бу беру және ауаны кондиционерлеу жабдықтау	3
сумен жабдықтау, қалдықтарды жинау, өңдеу және жою, ластануды жою жөніндегі қызмет	2
Құрылыс	5
Көтерме және бөлшек сауда сату, автомобилдерді және мотоциклдерді жөндеу	10
Көлік және жинақтау	4
Тұру және тамақтану бойынша қызмет көрсету	2
Ақпарат және байланыс	3

Қаржы және сақтандыру қызметі	3
Жылжымайтын мүлікпен операциялар	5
Кәсіби , ғылыми және техникалық қызмет	13
Әкімшілік және қосалқы қызмет көрсету саласындағы қызмет	8
Мемлекеттік басқару және қорғаныс, міндетті әлеуметтік қамсыздандыру	4
Білім беру	1
Денсаулық сақтау және халыққа әлеуметтік қызмет көрсету	1
Өнер, ойын -сауық және демалыс	6
Көрсетілген қызметтің өзгеде түрлерін ұсыну	18

*Ескерту: Ресми мәліметтер негізінде авторлармен құрастырылған

Сурет 2-де көрсетілгендей 2001 жылдан бастап Ақтөбе өңіріндегі жастар жұмыссыздығының деңгейі 2013 жылға дейін күрт төмендеп, 2022 жылға дейін 3,3 % көрсеткішінен аспады. Бұл мемлекеттік билік пен жеке сектордың жастарды жұмыспен қамтуды үшін қабылдаған шаралары тиімді болып, жұмыссыз жастар санының айтарлықтай төмендеуіне әкелгенін көрсетеді.

*Ескерту: Ресми мәліметтер негізінде авторлармен құрастырылған

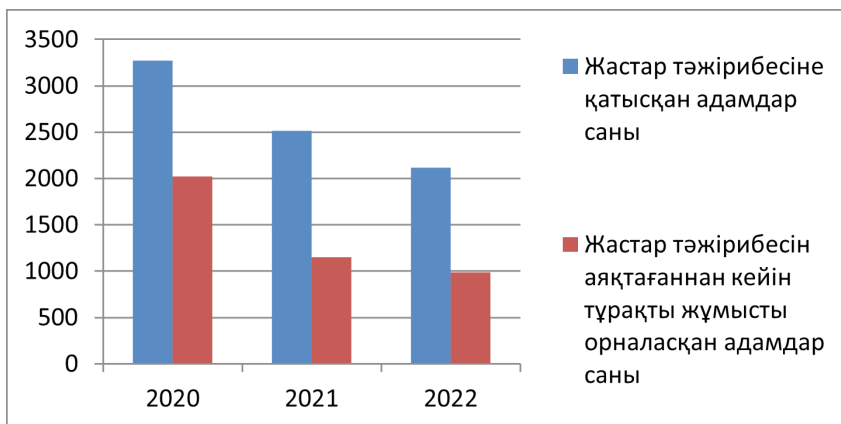
Сурет 2. 2001–2022 жылдар аралығындағы Ақтөбе облысындағы жастар жұмыссыздығының деңгейі, пайызбен

(Figure 2. The rate of youth unemployment rate in Aktobe region for the period from 2001 to 2022)

Жастардың жұмыссыздығын төмендету, жұмысқа орналасуға жәрдемдесу және жастардың жұмыс тәжірибесін жинақтау үшін мемлекеттік органдар облыста әр түрлі іс-шараларды белсенді өткізуде. Олардың ішінде «Еңбек» Нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың мемлекеттік бағдарламасындағы үшінші бағытқа ерекше назар аударылуда (URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1800000746>, 2023). Үшінші бағыт шеңберінде жастар практикасына қабылдау, бірінші

жұмыс орнына жұмысқа орналастыру («бірінші жұмыс орны» жобасы) және зейнеткерлік жасқа жақындаған жұмыскерлердік тәжірибесін алып, кейінен оларды ауыстыра отырып жұмысқа орналастыру («ұрпақтар келісімшарты» жобасы) ұйымдастырылуда (URL: <https://jetprogramusa.org/>, 2023).

Жастар тәжірибесі — алған кәсіп бойынша бастапқы жұмыс тәжірибесін жинақтау мақсатында техникалық және кәсіптік, ортадан кейінгі, жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарының түлектеріне арналған еңбек қызметінің түрі. Оған 29 жасқа толмаған, соңғы үш жылда өз мамандығы бойынша жұмыс таппаған жастар қатыса алады. Сурет 3-де көрсетілгендей 2020–2022 жылдары жастар тәжірибесіне 7 905 адам бағытталды. Әлеуметтік жұмыс орындарында жұмыстарын аяқтаған адамның ішінен 49,5 %-ы немесе 3 915 адам тұрақты жұмысқа орналасты.

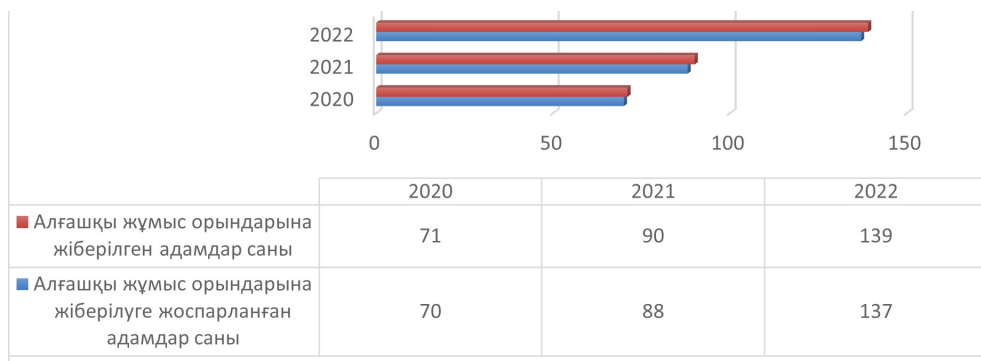

*Ескерту: Ресми мәліметтер негізінде авторлармен құрастырылған

Сурет 3. 2020 — 2022 жылдары жастар тәжірибесіне қатысқан және жастар тәжірибесін аяқтағаннан кейін тұрақты жұмысқа орналасқан адамдар саны

(Figure 3. The number of people who participated in youth practice in 2020–2022 and got a permanent job after completing youth practice)

Алғашқы жұмыс орны — бұл 29 жастан аспаған жастар үшін бірінші жұмыс орнында кәсіби білім мен дағдыларды беруге бағдарланған жоба. Бірінші жұмыс орнындағы жұмыс ұзақтығы 18 айдан аспайды, аяқталғаннан кейін қатысушыға кемінде 12 ай мерзімге тұрақты жұмыс орны беріледі. Сурет 4-да көрсетілгендей 2020–2022 жылдары алғашқы жұмыс орындарына 295 адам жіберілуге жоспарланды. Жоспар 102%-ға орындалып алғашқы жұмыс орындарына 300 адам жіберілді.

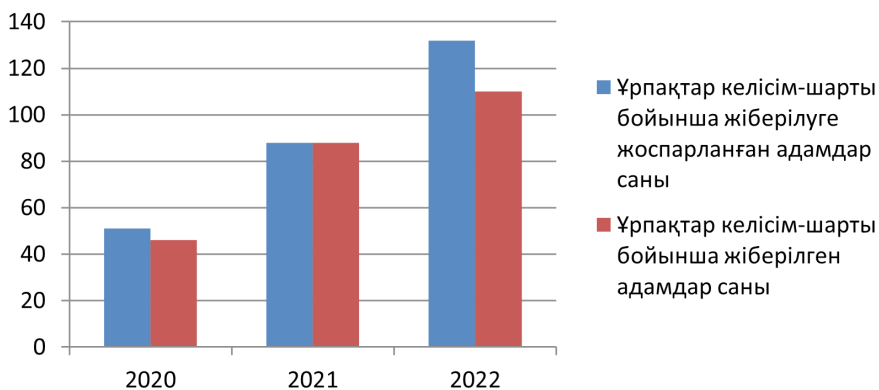

*Ескерту: Ресми мәліметтер негізінде авторлармен құрастырылған

Сурет 4. 2020–2022 жылдары алғашқы жұмыс орындарына жіберілуге жоспарланған және жіберілген адамдар саны

(Figure 4. The number of people planned and sent to the first jobs in 2020–2022)

Ұрпақтар келісім-шарты — бұл зейнеткерлік жастағы жұмыс істейтін қызметкерлердің жинақталған тәжірибесі мен дағдыларын беру үшін 6 айдан аспайтын арнайы құрылған жұмыс орны. Ұрпақтар келісімшартына 29 жастан аспаған, оқуды 2 жыл бұрын бітірген оқу орындарының түлектері қатысады. Сурет 5-да көрсетілгендей 2020–2022 жылдары ұрпақтар келісім-шарты бойынша жіберілуге жоспарланған 271 адамның 244 адамы жіберіліп, жоспар 90%-ға орындалды (URL: <https://www.stat.gov.kz/>, 2023).

*Ескерту: Ресми мәліметтер негізінде авторлармен құрастырылған

Сурет 5. 2020–2022 жылдары ұрпақтар келісім-шарты бойынша жұмыс орындарына жіберілуге жоспарланған және жіберілген адамдар саны

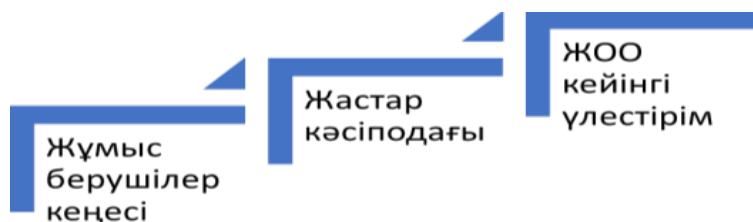
(Figure 5. The number of people scheduled and admitted to workplaces under the generational contract in 2020–2022)

Осы іс-шараларды өткізу нәтижесінде жастар жұмыс тәжірибесін жинауға, жаңа мамандықтарды игеруге және тұрақты жұмыс орнын табуға мүмкіндік алады. Бұл еңбек өнімділігінің өсуіне, жастар жұмыссыздығының төмендеуіне

және жас ұрпақтың өмір сүру сапасын арттыруға ықпал етеді. Осылайша, отанымыз жастарды еңбек нарығына интеграциялауда және олардың елдің экономикалық өміріне қатысуын ынталандыруда маңызды рөл атқарады.

Осы іс-шараларды өткізу нәтижесінде жастар жұмыс тәжірибесін жинауға, жаңа мамандықтарды игеруге және тұрақты жұмыс орнын табуға мүмкіндік алады. Бұл еңбек өнімділігінің өсуіне, жастар жұмыссыздығының төмендеуіне және жас ұрпақтың өмір сүру сапасын арттыруға ықпал етеді. Осылайша, отанымыз жастарды еңбек нарығына интеграциялауда және олардың елдің экономикалық өміріне қатысуын ынталандыруда маңызды рөл атқарады.

Ақтөбе облысында жастарды жұмыспен қамту моделін келесі тетіктер арқылы жетілдіру жолдары ұсынылды: жоғары оқу орнынан кейінгі үлестірім, жастар үшін кәсіподақ құру және университеттер жанынан жұмыс берушілер кеңесін ашу. Сурет 5-те Ақтөбе облысындағы жастарды жұмыспен қамту моделін жетілдіру жолдары көрсетілген.

**Ескерту: Ұсыныстар негізінде авторлармен құрастырылған*

Сурет 5. Ақтөбе облысындағы жастарды жұмыспен қамту моделін жетілдіру бойынша ұсыныстар

(Figure 6. Recommendations on improving the youth employment model in Aktobe region)

Жоғары оқу орнынан кейінгі үлестірім. Өткен жылдардың тәжірибесіне жүгінсек, КСРО-да жоғары және орта оқу орындарын бітіргеннен кейін жастардың жұмыссыздығы мүлдем дерлік жоқ екенін көреміз. Бұл жастарды жұмысқа орналастыруда, атап айтқанда, жоғары оқу орнынан кейінгі үлестірім мемлекеттік көмек көрсетудің нақты жүйесімен байланысты болған.

Үлестірім бойынша жұмысқа орналастыру - жоғары оқу орнын бітірушінің өзі үшін де, жұмыс беруші үшін де белгілі бір мерзімге міндетті түрде жұмысқа орналастыру тәжірибесі болып табылады.

Үлестірім университетте оқудың соңғы айларында жүргізіліп, арнайы комиссия түлектерді тиісті бөлімдердің бұйрығына сәйкес осы бейіндегі мамандар қажет ететін кәсіпорындар мен ұйымдарға жұмысқа орналастырды.

Үлестірім тәсілін елімізге енгізу үшін мемлекеттік грант алу құрылымын сәл өзгерту ұсынылады. Талапкер университетке қабылданған кезде оқу орнымен келісім-шартқа отырады. Осыған байланысты, келісім-шартқа мемлекет талапкердің оқуды бітіргеннен кейін кәсіпорын таңдау мүмкіндігімен бірінші жұмыс орнын тауып береді деген тармақты, сондай-ақ жас маман жоғары оқу орнын бітіргеннен кейін мамандығы бойынша кемінде үш жыл жұмыс

істеуі тиіс екендігі туралы ақпаратты енгізу қажет. Осы орайда мемлекет грант бойынша оқыған жас мамандардың білім алуына жұмсалған қаржыны ақтай алады. Жоғары оқу орнына ақылы негізде оқуға түсетін талапкерлер де оқу орнын бітіргеннен кейін оларды бірінші жұмыс орнымен қамтамасыз ету туралы тармақ болатын шартқа қол қояды, алайда олар үлестірім бойынша жұмыс істеуден бас тарту құқығын сақтайды.

Жастар кәсіподағын құру. Соңғы жылдары бүкіл әлем бойынша кәсіподақтар ықпалы мен мүшелерін тез жоғалтуда. Әртүрлі елдерде бұл түрлі себептермен бірқатар әлеуметтік-экономикалық және саяси факторларға байланысты. Бұл тенденцияға қарсы тұру үшін кәсіподақтар көбінесе жаңа мүшелерді тарту, қауымдастықтарды біріктіру және коалиция құру сияқты жаңа стратегияларды қабылдау арқылы өз беделін жақсартуға күш салуда. Осы тәсілдердің барлығының негізгі идеясы дәстүрлі түрде кәсіподақ қозғалысына белсенді қатыспайтын топтардың, соның ішінде еңбекші жастардың көз алдында кәсіподақтардың тартымдылығын арттыру болып табылады.

Жұмыс берушілер кеңесі жұмыс берушілер, жергілікті атқарушы орган, бизнес-қауымдастықтар және университет өкілдерінің тәуелсіз ерікті бірлестігі негізінде құралады.

Жұмыс берушілер кеңесі көптеген міндеттерді шешеді, оның ішінде:

- түлектердің құзыреттерін қалыптастыру кезінде жұмыс берушілердің ұсынымдарын ескере отырып, кәсіптік білім беруді дамытуға жәрдемдесу;

- білім беру бағдарламаларын, оқу жоспарларын және элективті пәндер каталогын әзірлеуге қатысу;

- нарық сұраныстарына сәйкес оқу бағдарламаларын жетілдіру бойынша ұсыныстарды талдау;

- білім беру процесіне, практикаға және инновациялық қызметті қолдауға тарту.

Осылайша, жоғары оқу орындарының түлектерін үлестіру, жастар кәсіподақтары мен жұмыс берушілер кеңестері сияқты жастарды жұмыспен қамту моделін дамытудың ұсынылған әдістерін пайдалана отырып, Ақтөбе облысында жастар жұмыссыздығын төмендетуге қол жеткізуге болады.

Қорытынды

Халықаралық тәжірибені талдау және еңбек нарығындағы заманауи үрдістерді есепке алу негізінде Ақтөбе облысында жастарды жұмыспен қамту моделін жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірленді.

Білім беру бағдарламаларына және жоғары білікті мамандарды даярлауға қатысты маңызды мәселелерді шешу, сондай-ақ түлектерді жұмысқа орналастыруға жәрдемдесу бойынша нақты бастамаларды әзірлеу мақсатында жұмыс берушілер мен университеттер өкілдері үшін пікірталас алаңы ретінде әрекет ететін жұмыс берушілер кеңестерін құру.

Жас мамандарды жоғары оқу орнынан кейінгі үлестірім жүйесін құру, бұл түлектердің кәсіптік салаға неғұрлым тиімді интеграциялануын қамтамасыз етеді.

Жас қызметкерлердің мүддесін қорғайтын, оларды әлеуметтік қорғауды қамтамасыз ететін жастар кәсіподақтарын құру. Кәсіподақтар жастарды жұмыспен қамтуды қалыптастыруға және жұмыс берушілермен өзара іс-қимыл жасауға белсенді қатысуы керек.

Осылайша, әзірленген ұсыныстар жастардың, жұмыс берушілердің, мемлекеттің және кәсіби ұйымдардың өзара іс-қимылына негізделген Ақтөбе облысында жастарды жұмыспен қамтудың неғұрлым тиімді моделін құруға мүмкіндік береді.

ӘДЕБИЕТТЕР

Мемлекет басшысы Қ.К. Тоқаевтың 01.09.2022 жылғы Қазақстан халқына Жолдауы. [Электрондық ресурс] URL: <https://akorda.kz/kz/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevty-n-kazakstan-halkyna-zholdauy-181416> (жүгіну күні 12.03.2023).

Resolution adopted by the General assembly of 14 December 1995, 50/81. «World programme of action for youth to the year 2000 and beyond». [Электрондық ресурс] URL: <http://www.un.org/ru/ga/50/docs/50res.shtml> (жүгіну күні 13.04.2023). p. 2.

Resolution 2250 (2015), adopted by the Security Council at its 7573rd meeting, on 9 December 2015. [Электрондық ресурс] URL: <http://www.un.org/ru/sc/documents/resolutions/2015.shtml> (жүгіну күні 22.03.2023). p. 1.

Большой энциклопедический словарь. 2-е изд. Москва, 1998. с. 42.

Мемлекеттік жастар саясаты туралы 2015 жылғы 9 ақпандағы № 285-V ҚРЗ. [Электрондық ресурс] URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1500000285> (жүгіну күні 15.03.2023).

«JET Programme» (Официальный сайт программы). [Электрондық ресурс] URL: <https://jetprogramusa.org/> (жүгіну күні 28.03.2023).

Ұлттық статистика бюросының ресми сайты. [Электрондық ресурс] URL: <https://www.stat.gov.kz/> (жүгіну күні 15.03.2023).

Нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017–2021 жылдарға арналған «Еңбек» мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы 2018 жылғы 13 қарашадағы № 746 Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы. [Электрондық ресурс] URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1800000746> (жүгіну күні 15.03.2023).

REFERENCES

Address of the head of state K. K. Tokayev to the people of Kazakhstan dated 01.09.2022. [Electronic resource] URL: <https://akorda.kz/kz/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevty-n-kazakstan-halkyna-zholdauy-181416> (application date 12.03.2023).

Resolution adopted by the General assembly of 14 December 1995, 50/81. «World programme of action for youth to the year 2000 and beyond». [Electronic resource] URL: <http://www.un.org/ru/ga/50/docs/50res.shtml> (application date 13.04.2023). p. 2.

Resolution 2250 (2015), adopted by the Security Council at its 7573rd meeting, on 9 December 2015. [electronic resource] URL: <http://www.un.org/ru/sc/documents/resolutions/2015.shtml> (application date 22.03.2023). p. 1.

The great encyclopedic dictionary. 2-e izd. Moscow, 1998. p. 42.

kr No. 285-V dated February 9, 2015 on State Youth Policy. [Electronic resource] URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1500000285> (application date 15.03.2023).

"JET program" (official website program). [Electronic resource] URL: <https://jetprogramusa.org/> (application date 28.03.2023).

Official website of the National Bureau of Statistics. [Electronic resource] URL: <https://www.stat.gov.kz/> (application date 15.03.2023).

Resolution of the Government of the Republic of Kazakhstan dated November 13, 2018 № 746 on approval of the state program for the development of productive employment and mass entrepreneurship for 2017–2021 "Enbek". [Electronic resource] URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1800000746> (application date 15.03.2023).

**МАЗМҰНЫ
ПЕДАГОГИКА**

Р.С. Ахитова, Л.Б. Бегалиева, Г. Мурсалимова, Ж. Абельтаева, Г.А. Джамашова КЕЙС ТЕХНОЛОГИЯСЫ НЕГІЗІНДЕ БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ.....	5
Р. Булатбаева, С. Жүсіпбаев, В. Әділова, Ж. Жақиянова, З. Айчанова DIGITAL-РЕСУРСТАР БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ АКАДЕМИЯЛЫҚ ҮЛГЕРІМІН АРТТЫРУДЫҢ МОТИВАЦИЯЛЫҚ ФАКТОРЛАРЫ РЕТІНДЕ ("ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ" ПӘНІН ОҚИТУ ТӘЖІРИБЕСІНЕН).....	13
Н.Г. Галымова, Ж.С. Мукатаева, Н.С. Жусупбекова, М. Оразбаева БОЛАШАҚ ХИМИЯ МҰҒАЛІМДЕРІН ДАЯЛАРДАУДА ӘЛЕУМЕТТІК – ГУМАНИТАРЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІКТІ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ЖОЛДАРЫ.....	32
А.Қ. Ділдабек, М.А. Ермаганбетова, А.А. Тумышева ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУЛЕРДЕГІ "SMART-ТЕХНОЛОГИЯЛАР" ҰҒЫМЫНЫҢ МӘНІН ТАЛДАУ.....	45
А.С. Елубай, Г. Сарсеке, Н. Бирай ҚАЗАҚ ЖӘНЕ ТҮРІК МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕРІН СТУДЕНТТЕРДІҢ ӨЗІНДІК ЖҰМЫСТАРЫН ҰЙЫМДАСТЫРУДА ҚОЛДАНУДЫҢ АЛҒЫ ШАРТТАРЫ.....	56
Н.Н. Ерболатов, А.Т. Байкенжеева, Н.А. Ахатаев, И.О. Аймбетова, Д.У. Сексенова ҚАЗАҚСТАН ЖОО МАГИСТРАТУРА БОЙЫНША БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫН САЛЫСТЫРУ ЖӘНЕ БИОЛОГ МАГИСТРЛЕРДІ ДАЙЫНДАУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ.....	68
Е. Ергөбек, Ш. Раманкулов, Е. Досымов STEM ОҚИТУ НЕГІЗІНДЕ БІЛІМГЕРЛЕРДІҢ СЫН-ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУЫН ДАМУ МӘСЕЛЕСІНІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ.....	83
А.С. Ерсұлтанова., Н. Карелхан, Г.Т. Азиева, М.С. Уайсова, Л.М. Абдибекова ИНКЛЮЗИВТІ СЫНЫПТА ЦИФРЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚ ПӘНІН ОҚИТУДАҒЫ БІЛІМ БЕРУ РЕСУРСТАРЫ.....	92
Р.З. Жилмагамбетова, Ж.Б. Копеев, К.Р. Кусманов, Д.И. Кабенов, А.А. Джаккина ДЕРБЕС БЕЙІМДЕП ОҚИТУ: ТАЛДАУ, САЛЫСТЫРУ, ҚОРЫТЫНДЫЛАР.....	102

Ж.А. Жұмабаева, А.К.Рысбаева, М.Н. Оспанбекова, А.Д.Рыскулбекова, С.Ж.Турикпенова БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУ ПӘНДЕРІН МЕТАПӘНДІК ТҮРҒЫДА ОҚЫТУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ.....	114
Р.Ш. Избасарова Г.Н. Бектемирова КӨПТІЛДІ ОРТАДА БОЛАШАҚ БИОЛОГИЯ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ АҚПАРАТТЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ.....	131
Г.Б. Кожаметова ОҚЫТУДЫҢ ОРТА КЕЗЕҢІНДЕГІ ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ӘРТҮРЛІ СӨЙЛЕУ ТИПТЕРІМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУ.....	146
Г.А. Наби, Б.К. Сактағанов, Ш.С. Султанбеков, Ш.К. Тухмарова, Л.Ш. Арипбаева БОЛАШАҚ ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГТАРДЫҢ ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ИНТЕЛЛЕКТІН ДАМУЫ.....	160
Ш. Раманқұлов, М. Нуризинова, Е. Досымов, А. Аханова БОЛАШАҚ ФИЗИКА МҰҒАЛІМДЕРІНЕ ФИЗИКАНЫ АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕ ОҚЫТУДЫҢ ҚАҒИДАЛАРЫ МЕН МАЗМҰНЫ.....	172
М.С. Сабыржанова, С.В. Ананьева ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА ЕРМЕК ТҮРСЫНОВТЫҢ «МӘМЛҰК» РОМАНЫН ЗЕРДЕЛЕУДІҢ ӘДІСТЕРІ МЕН ТӘСІЛДЕРІ.....	187
М. Серік, Д.Ш. Тлеумагамбетова РУТНОН ПРОГРАММАЛАУ ОРТАСЫНДА КРИПТОГРАФИЯ АЛГОРИТМДЕРДІ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ӘДІСТЕРІ.....	203
М.М. Слямхан, Д.Б. Сыдықов ҚАЗАҚСТАН ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МАТЕМАТИКАДАН ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	218
А.С. Смыков, З.К. Кульшарипова, Л.С. Сырымбетова, З.Ш. Шавалиева, И.О. Сайфурова, З.Е. Бурашова ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МӘДЕНИЕТ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	231
Э.Ә. Сұлтанова, Б.Н. Нүсіпжанова, Ж. Бисенбаева, Б.З. Медеубаева, Р.Қ. Досжан ПЕДАГОГТЕРДІҢ КӘСІБИ ҚЫЗМЕТІНДЕГІ МӘДЕНИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ДАМУЫ.....	246

К.Ж. Утеева, А.С. Жармағамбетова, Г.К. Касымова
ЖАҒАНДЫҚ ӘЛЕМДЕГІ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТА
ҰЛТТЫҚ БІРЕГЕЙЛІКТІ САҚТАП ОҚЫТУДЫҢ МАҢЫЗЫ.....257

ЭКОНОМИКА

А. Абдимомынова, А. Жайшылық, И. Ким, Э. Темирбекова, А. Алибекова
ӨНІРДІҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӘЛЕУЕТІ: ҚҰРЫЛЫМДЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ
ЖӘНЕ БАСЫМДЫҚТАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....267

Ш.К. Абикенова, А.П. Коваль, Л.М. Шаяхметова, А.Б. Бекмағамбетов,
Ш.Т. Айтимова
ҚАЗІРГІ ЕҢБЕК ЖАҒДАЙЛАРЫ, ҰЛТТЫҚ СТАТИСТИКА ДЕРЕКТЕРІ
ЖӘНЕ БАСҚА ДА АҚПАРАТ КӨЗДЕРІ НЕГІЗІНДЕ ӨНДІРІСТІК
ЖАРАҚАТТАНУ ДЕНГЕЙІ.....281

Д.Т. Алиасқаров, Р.Т. Исақова, Қ.Қ. Мұздыбаева, И.Қ. Райымбекова,
С. Н. Мищук
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІК ПЕН ӘЛЕУМЕТТІК ТҰРАҚТЫЛЫҚ
ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ КӨШІ-ҚОН МӘСЕЛЕЛЕРІН КЕҢІСТІКТІК
ТАЛДАУ.....298

Ж.К. Алтайбаева, В.П. Шеломенцева, Д.З. Айгужинова,
Ш.Е. Муталляпова, Р.К. Алимханова
МАЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫНДАҒЫ БИЗНЕС-ПРОЦЕСТЕРДІ
ҚАРЖЫЛЫҚ МОДЕЛЬДЕУ.....315

Ж.А. Бабажанова, Ж.З. Баймукашева, Г.Ж. Рысмаханова,
Ж.Қ. Басшиева, А.К. Оразғалиева
ЭТНИКАЛЫҚ РЕПАТРИАЦИЯ САЯСАТЫН ТИІМДІ ЖҮЗЕГЕ
АСЫРУДЫҢ ЖОЛДАРЫ.....327

М. Баймағанбетова, М. Рахымбердинова, С. Баймағанбетов
МҰНАЙДЫҢ ҚАЗАҚСТАННЫҢ МАКРОЭКОНОМИКАЛЫҚ
ЦИКЛДАРЫНА ӘСЕРІ.....341

А.Ж. Бұхарбаева, Г.Н. Бисембаева, Ш.Ж. Сейітжағыпарова,
Б.К. Нурмағанбетова, А.Ж. Машаева
АГРОӨНЕРКӘСІПТІК КЕШЕНДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҮРДІСТЕРДІ
ЖҮЗЕГЕ АСЫРУДЫҢ ӘЛЕМДІК ТРЕНДТЕРІ.....354

Н.Б. Давлетбаева, Ж.А. Бабажанова, З.Б. Ахметова, Г.М. Мухамедиева,
С. Серикбаев
ЗЕРТТЕУ ЕЛДЕРІНДЕГІ ЭТНИКАЛЫҚ РЕПАТРИАЦИЯНЫҢ
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТИІМДІЛІГІ.....366

- С.Т. Дошманова, Б.Ж. Болатова, Г.А. Мауина, А.Ж. Жолмұханова, М. Замирбекқызы**
ҒЫЛЫМНЫҢ ЭКОНОМИКАНЫҢ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІГІНЕ
ӘСЕРІ.....382
- Р.Ә. Есберген, Г.Н. Асрепов, А.К. Оразғалиева, Г.М. Сагиндыкова, Ш.У. Ниязбекова**
АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫ АУЫЛДЫҚ ОКРУТ ӘКІМДЕРІНІҢ ҚЫЗМЕТІ:
ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН
ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ.....391
- Б.А. Жүнісов, Г.К. Демеуова, М.Г. Қайырғалиева, Г.М. Сағындықова, Т.Ф. Алхассан**
ЖАСТАРДЫҢ АРАСЫНДАҒЫ ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУДЫ ШЕШУДІҢ
ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ.....407
- З.О. Иманбаева, А.К. Оралбаева, А.Ж. Наурызбаев, М.А. Умирзакова, Б.Х. Айдосова**
КАЛЬКУЛЯЦИЯЛАУДЫҢ ЗАМАНАУИ ЖҮЙЕЛЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ
ОТАНДЫҚ КӘСІПОРЫНДАРДА ҚОЛДАНУ ТӘЖІРИБЕСІ.....423
- Г.Е. Кайрлиева, Г.К. Жанибекова, К.Б. Утегенова, А.Т. Султанов, Е.А. Богданова**
АУЫЛДА ӨЗІН-ӨЗІ ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУ ЖӘНЕ АУЫЛ
ШАРУАШЫЛЫҒЫ ЕМЕС КӘСІПКЕРЛІКТІ ДАМУ.....439
- А.М. Кулагина, Д.Е. Нурмуханбетова, С.З. Сайдуллаев**
ТҰЖЫРЫМДАМАЛЫҚ АППАРАТТЫ ЖҮЙЕЛЕУ ЭЛЕМЕНТІ РЕТІНДЕ
ТАМАҚТАНУ ҚЫЗМЕТТЕРІН ЖІКТЕУДІ ӨЗІРЛЕУ.....452
- А.А. Куланов, М.А. Айтказина, Э.А. Рузиева, А.Д. Каршалова, А.К. Саулембекова**
ЖАСЫЛ ҚҰРАЛДАРДЫҢ ҚАРЖЫ ЖҮЙЕСІНІҢ ЖАҒДАЙЫНА
ӘСЕРІ.....470
- Г.Т. Кунуркульжаева, А.К. Бакпаева, И.Т. Иманғалиева, Г.К. Демеуова, Ж. Байшукурова, А.А. Нурғалиева**
АУЫЛ ТҰРҒЫНДАРЫНЫҢ ӨМІР САПАСЫН БАҒАЛАУ ҮШІН
АҚПАРАТТЫҚ БАЗАСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....483
- Л.А. Курманғалиева, Е.Б. Аймағамбетов, Б.Қ. Джазықбаева, Б.К.Спанова**
ХАЛЫҚТЫҢ ТАБЫСТАРЫН ЖӘНЕ ОНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫН
ЗЕРТТЕУДІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ-ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ.....497

Г.Е. Нурбаева, А.Н. Ксембаева, Б.Б. Мубаракова, Г.К. Бейсембаева, Б.К. Смаилов, А.Ж. Қуниязова ҚАЗАҚСТАНДА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ КОММЕРЦИЯЛАНДЫРУДЫҢ ДАМУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	507
Л.А. Омарбакиев, Ж.Т. Рахымова, М.Т. Баетова, И.М. Баубекова ҚАЗАҚСТАНДА КӘСІПКЕРЛІКТІ ДАМУДЫ ЖАҢДАНДЫРУ ФАКТОРЛАРЫНЫҢ, ОНЫҢ ІШІНДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ФАКТОРЛАРДЫҢ ӘСЕРІ.....	519
А.С. Тапалчинова, Н.С. Кафгункина, М.М. Мухамедова, Н.А. Мажитова, У.Д. Берикболова ҚАЗАҚСТАНДА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ КОММЕРЦИЯЛАНДЫРУДЫҢ ДАМУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	534
Р.Ш. Тахтаева, Е.Б. Абеуханова, М.Б. Молдажанов, К.Е. Хасенова, Л.З. Паримбекова ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТУРИСТІК ӘЛЕУЕТІН БАҒАЛАУ.....	547
Ш. А. Трушева, А.Т. Тлеубаева, Р.Б. Сартова, А.А. Жакупов, А.Т. Кайдарова ҚАЗАҚСТАНДА МІСЕ ТУРИЗМ САЛАСЫНДАҒЫ САЯСАТТЫ КЛАСТЕРЛІК ТӘСІЛ МЕН РЕГРЕССИЯЛЫҚ МОДЕЛЬ НЕГІЗІНДЕ ІСКЕ АСЫРУДЫ БАҒАЛАУ.....	558
А.С. Уалтаева, Laszlo Vasa, М.Д. Уалтаев ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЕҢБЕК НАРЫҒЫН ТАЛДАУ: БЕЙРЕСМИ ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУ.....	577

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

Р.С. Ахитова, Л.Б. Бегалиева, Г. Мурсалимова, Ж. Абельтаева, Г.А. Джамашова ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НА ОСНОВЕ КЕЙС-ТЕХНОЛОГИИ.....	5
К. Булатбаева, С. Жусупбаев, В. Адилова, Ж. Жакиянова, З. Айтчанова DIGITAL-РЕСУРСЫ КАК МОТИВАЦИОННЫЕ ФАКТОРЫ ПОВЫШЕНИЯ АКАДЕМИЧЕСКОЙ УСПЕВАЕМОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ (ИЗ ОПЫТА ПРЕПОДАВАНИЯ ПРЕДМЕТА «ИСТОРИЯ КАЗАХСТАНА»).....	13
Н.Г. Галымова, Ж.С. Мукатаева, Н.С. Жусупбекова, М. Оразбаева ПУТИ РЕАЛИЗАЦИИ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРИ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ХИМИИ.....	32
А.Қ. Ділдабек, М.А. Ермаганбетова, А.А. Тумышева АНАЛИЗ СУЩНОСТИ ПОНЯТИЯ “SMART ТЕХНОЛОГИИ” В СОВРЕМЕННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ.....	45
А.С. Елубай, Г.Сарсеке, Н. Бирай ПРЕДПОСЫЛКИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КАЗАХСКИХ И ТУРЕЦКИХ ПОСЛОВИЦ ПРИ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ.....	56
Н.Н. Ерболатов, А.Т. Байкенжеева, Н.А. Ахатаев, И.О. Аймбетова, Д.У. Сексенова СРАВНЕНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ МАГИСТРАТУРЫ ВУЗОВ КАЗАХСТАНА И ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ПОДГОТОВКЕ МАГИСТРОВ-БИОЛОГОВ.....	68
Е. Ергобек, Ш. Раманкулов, Е. Досымов ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ НА ОСНОВЕ ОБУЧЕНИЯ STEM.....	83
А.С. Ерсұлтанова., Н. Карелхан, Г.Т. Азиева, М.С. Уайсова, Л.М. Абдибекова ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ РЕСУРСЫ ПО ПРЕПОДАВАНИЮ ЦИФРОВОЙ ГРАМОТНОСТИ В ИНКЛЮЗИВНОМ КЛАССЕ.....	92

Р.З. Жилмагамбетова, Ж.Б. Копеев, К.Р. Кусманов, Д.И. Кабенов, А.А. Джакина ПЕРСОНАЛИЗИРОВАННОЕ АДАПТИВНОЕ ОБУЧЕНИЕ: АНАЛИЗ, СРАВНЕНИЕ, ВЫВОДЫ.....	102
Ж.А. Жумабаева, А.К. Рысбаева, М.Н. Оспанбекова, А.Д. Рыскулбекова, С.Ж. Турикпенова ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ МЕТАПРЕДМЕТНОГО ОБУЧЕНИЯ ПРЕДМЕТОВ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	114
Р.Ш. Избасарова Г.Н. Бектемирова ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ БИОЛОГИИ В ПОЛИЯЗЫЧНОЙ СРЕДЕ.....	131
Г.Б. Кожаметова РАБОТА С РАЗЛИЧНЫМИ ТИПАМИ РЕЧИ НА УРОКАХ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА НА СРЕДНЕМ ЭТАПЕ ОБУЧЕНИЯ.....	146
Г.А. Наби, Б.К. Сактағанов, Ш.С. Султанбеков, Ш.К. Тухмарова, Л.Ш. Арипбаева РАЗВИТИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ.....	160
Ш. Раманкулов, М. Нуризинова, Е. Досымов, А. Аханова ПРИНЦИПЫ И СОДЕРЖАНИЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ФИЗИКИ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ ДЛЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИКИ.....	172
М.С. Сабыржанова, С.В. Ананьева МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ ИЗУЧЕНИЯ РОМАНА ЕРМЕКА ТУРСУНОВА «МАМЛЮК» В ВУЗЕ.....	187
М. Серік, Д.Ш. Тлеумагамбетова МЕТОДЫ РЕАЛИЗАЦИИ КРИПТОГРАФИЧЕСКИХ АЛГОРИТМОВ В СРЕДЕ ПРОГРАММИРОВАНИЯ PYTHON.....	203
М.М. Слямхан, Д.Б. Сыдыхов МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ПО МАТЕМАТИКЕ КАЗАХСТАНСКИХ ШКОЛЬНИКОВ.....	218

А.С. Смыков, З.К. Кульшарипова, Л.С. Сырымбетова, З.Ш. Шавалиева, И.О. Сайфурова, З.Е. Бурашова
ПРОБЛЕМЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В УСЛОВИЯХ
СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....231

Э.А. Султанова, Б.Н. Нусипжанова, Ж. Бисенбаева, Б.З. Медеубаева, Р.К. Досжан
РАЗВИТИЕ КУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПЕДАГОГОВ.....246

К.Ж. Утеева, А.С. Жармағамбетова, Г.К. Касымова
ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ СОХРАНЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ
ИДЕНТИЧНОСТИ В МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ
В ГЛОБАЛЬНОМ МИРЕ.....257

ЭКОНОМИКА

А. Абдимомынова, А. Жайшылык, И. Ким, Э. Темирбекова, А. Алибекова
ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ РЕГИОНА: СТРУКТУРНЫЕ
ОСОБЕННОСТИ И ФОРМИРОВАНИЕ ПРИОРИТЕТОВ.....267

Ш.К. Абикенова, А.П. Коваль, Л.М. Шаяхметова, А.Б. Бекмагамбетов, Ш.Т. Айтимова
СОВРЕМЕННЫЕ УСЛОВИЯ ТРУДА, УРОВЕНЬ
ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ТРАВМАТИЗМА НА ОСНОВЕ ДАННЫХ
НАЦИОНАЛЬНОЙ СТАТИСТИКИ И ДРУГИХ ИСТОЧНИКОВ
ИНФОРМАЦИИ.....281

Д.Т. Алиаскаров, Р.Т. Искакова, К.К. Муздыбаева, И.К. Райымбекова, С.Н. Мищук
ПРОСТРАНСТВЕННЫЙ АНАЛИЗ ПРОБЛЕМ МИГРАЦИИ В УСЛОВИЯХ
ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ И СОЦИАЛЬНОЙ
СТАБИЛЬНОСТИ.....298

Ж.К. Алтайбаева, В.П. Шеломенцева, Д.З. Айгужинова, Ш.Е.Муталляпова, Р.К. Алимханова
ФИНАНСОВОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ
В ЖИВОТНОВОДСТВЕ.....315

Ж.А. Бабажанова, Ж.З. Баймукашева, Г.Ж. Рысмаханова, Ж.К. Басшиева, А.К. Оразгалиева
ПУТИ ЭКОНОМИЧЕСКИ ЭФФЕКТИВНОЙ РЕАЛИЗАЦИИ ПОЛИТИКИ
ЭТНИЧЕСКОЙ РЕПАТРИАЦИИ.....327

М. Баймаганбетова, М. Рахымбердинова, С. Баймаганбетов ВЛИЯНИЕ НЕФТИ НА МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИЕ ЦИКЛЫ КАЗАХСТАНА.....	341
А.Ж. Бухарбаева, Г.Н. Бисембаева, Ш.Ж. Сейітжағыпарова, Б.К. Нурмаганбетова, А.Ж. Машаева МИРОВЫЕ ТRENДЫ РЕАЛИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ.....	354
Н.Б. Давлетбаева, Ж.А. Бабажанова, З.Б. Ахметова, Г.М. Мухамедиева, С. Серикбаев ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ЭТНИЧЕСКОЙ РЕПАТРИАЦИИ В СТРАНАХ ИССЛЕДОВАНИЯ.....	366
С.Т. Дошманова, Б.Ж. Болатова, Г.А. Мауина, А.Ж. Жолмұханова, М.Замирбекқызы ВЛИЯНИЕ НАУКИ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ЭКОНОМИКИ.....	382
Р.А. Есберген, Г.Н. Асрепов, А.К. Оразгалиева, Г.М. Сагиндыкова, Ш.У. Ниязбекова ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ АКИМОВ СЕЛЬСКИХ ОКРУГОВ АКТЮБИНСКОЙ ОБЛАСТИ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ.....	391
Б.А. Жүнісов, Г.К. Демеуова, М.Г. Қайырғалиева, Г.М. Сағындықова, Т.Ф. Алхассан ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМЫ ЗАНЯТОСТИ СРЕДИ МОЛОДЕЖИ.....	407
З.О. Иманбаева, А.К. Оралбаева, А.Ж. Наурызбаев, М.А. Умирзакова, Б.Х. Айдосова СОВРЕМЕННЫЕ СИСТЕМЫ КАЛЬКУЛЯЦИИ И ОПЫТ ИХ ПРИМЕНЕНИЯ НА ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ.....	423
Г.Е. Кайрлиева, Г.К. Жанибекова, К.Б. Утегенова, А.Т. Султанов, Е.А. Богданова САМОЗАНЯТОСТЬ И РАЗВИТИЕ НЕСЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА НА СЕЛЕ.....	439
А.М. Кулагина, Д.Е. Нурмуханбетова, С.З. Сайдуллаев РАЗРАБОТКА КЛАССИФИКАЦИИ УСЛУГ ПИТАНИЯ КАК ЭЛЕМЕНТА СИСТЕМАТИЗАЦИИ ПОНЯТИЙНОГО АППАРАТА.....	452

- А.А. Куланов, М.А. Айтказина, Э.А. Рузиева, А.Д. Каршалова,
А.К. Саулембекова**
ВЛИЯНИЕ ЗЕЛЕННЫХ ИНСТРУМЕНТОВ НА СОСТОЯНИЕ
ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ.....470
- Г.Т. Кунуркульжаева, А.К. Бакпаева, И.Т. Имангалиева, Г.К. Демеуова,
Ж. Байшукурова, А.А. Нургалиева**
ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ БАЗЫ ОЦЕНКИ КАЧЕСТВА
ЖИЗНИ СЕЛЬСКОГО НАСЕЛЕНИЯ.....483
- Л.А. Курмангалиева, Е.Б. Аймағамбетов, Б.К. Джазықбаева,
Б.К. Спанова**
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ
ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ И ИХ ФОРМИРОВАНИЯ.....497
- Г.Е. Нурбаева, А.Н. Ксембаева, Б.Б. Мубаракова, Г.К. Бейсембаева,
Б.К. Смаилов, А.Ж. Куниязова**
ФИНАНСОВЫЕ АСПЕКТЫ ПОДДЕРЖКИ ДЕТЕЙ С ОСОБЕННОСТЯМИ
РАЗВИТИЯ.....507
- Л.А. Омарбакиев, Ж.Т. Рахымова, М.Т. Баетова, И.М. Баубекова**
ВЛИЯНИЕ ФАКТОРОВ АКТИВИЗАЦИИ РАЗВИТИЯ
ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В КАЗАХСТАНЕ, В ТОМ ЧИСЛЕ
ИННОВАЦИОННОГО.....519
- А.С. Тапалчинов, Н.С. Кафтункина, М.М. Мухамедова, Н.А. Мажитова,
У.Д. Берикболова**
ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ КОММЕРЦИАЛИЗАЦИИ
ТЕХНОЛОГИЙ.....534
- Р.Ш. Тахтаева, Е.Б. Абеуханова, М.Б. Молдажанов, К.Е. Хасенова,
Л.З. Паримбекова**
ОЦЕНКА ТУРИСТСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ВОСТОЧНОГО
КАЗАХСТАНА.....547
- Ш.А. Трушева, А.Т. Тлеубаева, Р.Б. Сартова, А.А. Жакупов,
А.Т. Кайдарова**
ОЦЕНКА РЕАЛИЗАЦИИ ПОЛИТИКИ В ОБЛАСТИ МІСЕ-ТУРИЗМА В
КАЗАХСТАНЕ НА ОСНОВЕ КЛАСТЕРНОГО ПОДХОДА
И РЕГРЕССИОННОЙ МОДЕЛИ.....558
- А.С. Уалтаева, Ласло Васа, М.Д. Уалтаев**
АНАЛИЗ РЫНКА ТРУДА КАЗАХСТАНА: НЕФОРМАЛЬНАЯ
ЗАНЯТОСТЬ.....577

CONTENTS**PEDAGOGY**

R.S. Akhitova, L.B. Begaliyeva, G. Mursalimova, J. Abiltayeva, G.A. Dzhamashova IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION OF FUTURE TEACHERS BASED ON CASE TECHNOLOGY.....	5
K. Bulatbaeva, S. Zhusupbayev, V. Adilova, J. Zhakiyanova, Z. Aitchanova DIGITAL RESOURCES AS MOTIVATIONAL FACTORS FOR IMPROVING THE ACADEMIC PERFORMANCE OF STUDENTS (FROM THE EXPERIENCE OF TEACHING THE SUBJECT «HISTORY OF KAZAKHSTAN»).....	13
N.G. Galymova, Zh.S. Mukataeva, N. Zhussupbekova, M. Orazbayeva WAYS TO IMPLEMENT SOCIAL AND HUMANITARIAN SECURITY IN THE PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF CHEMISTRY.....	32
A.K. Dildabek, M.A. Yermaganbetova, A.A. Tumysheva ANALYSIS OF THE ESSENCE OF THE CONCEPT OF “SMART TECHNOLOGY” IN MODERN PEDAGOGICAL SCIENTIFIC RESEARCH....	45
A.M. Elubay, G. Sarseke, N. Biray PREREQUISITES FOR THE USE OF KAZAKH AND TURKISH PROVERBS IN THE ORGANIZATION OF STUDENTS INDEPENDENT WORK.....	56
N.N. Yerbolatov, A.T. Baikenzheeva, N.A. Akhatayev, I.O. Aimbetova, D.U. Seksenova COMPARISON OF EDUCATIONAL PROGRAMS OF MASTER'S STUDIES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF KAZAKHSTAN AND APPLICATION OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN TRAINING MASTERS OF BIOLOGY.....	68
E. Ergobek, Sh. Ramankulov, E. Dosymov THEORETICAL ASPECTS OF THE PROBLEM OF DEVELOPING STUDENTS' CRITICAL THINKING BASED ON STEM LEARNING.....	83
A. Yersultanova, N. Karelkhan, G.T. Azieva, M.S. Uaisova, L.M. Abdibekova EDUCATIONAL RESOURCES FOR TEACHING DIGITAL LITERACY IN AN INCLUSIVE CLASSROOM.....	92

R.Z. Zhilmagambetova, Z.B. Kopeyev, K.R. Kusmanov, D.I. Kabenov, A.A. Jakina PERSONALIZED ADAPTIVE LEARNING: ANALYSIS, COMPARISON, CONCLUSIONS.....	102
Zh.A. Zhumabayeva, A.K. Rysbayeva, M.N. Ospanbekova, A.D. Ryskulbekova, S.Zh. Turikpenova PEDAGOGICAL CONDITIONS OF TEACHING PRIMARY EDUCATION SUBJECTS THROUGH A META-SUBJECT APPROACH.....	114
R.Sh. Izbassarova, G.N. Bektemirova PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR FORMING INFORMATION COMPETENCY OF FUTURE BIOLOGY TEACHERS IN A MULTILINGUAL ENVIRONMENT.....	131
G.B. Kozhakhmetova WORKING WITH DIFFERENT TYPES OF SPEECH IN THE KAZAKH LANGUAGE CLASSROOM AT THE MIDDLE STAGE OF LEARNING.....	146
G.A. Nabi, B.K. Saktaganov, Sh.S. Sultanbekov, Sh. Tukhmarova, L.Sh. Aripbayeva DEVELOPMENT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE OF FUTURE SOCIAL EDUCATORS.....	160
SH. Ramankulov, M. Nurizinova, Y. Dosymov, A. Akhanova PRINCIPLES AND CONTENT OF TEACHING PHYSICS IN ENGLISH FOR FUTURE PHYSICS TEACHERS.....	172
M.S. Sabyrzhanova, S.V. Ananyeva APPROACHES AND METHODS OF STUDYING ERMEK TURSYNOV'S NOVEL "MAMLUK" IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.....	187
M. Serik, D.Sh. Tleumagambetova, METHOD IMPLEMENTATION OF CRYPTOGRAPHIC ALGORITHMS IN PYTHON.....	203
M.M. Slyamkhan, D.B. Sydykhov METHODOLOGICAL FEATURES OF FORMING FUNCTIONAL LITERACY IN MATHEMATICS OF KAZAKHSTAN STUDENTS.....	218
A.S. Smykov, Z.K. Kulsharipova, L.Sh. Syrymbetova, Z.Sh. Shavaliyeva, I.O. Saifurova, Z.Y. Burashova PROBLEMS OF PEDAGOGICAL CULTURE IN THE CONDITIONS OF MODERN EDUCATION.....	231

E.A. Sultanova, B.N. Nussipzhanova, Zh. Bissenbayeva, B.Z. Medeubayeva, R.K. Doszhan
DEVELOPMENT OF CULTURAL COMPETENCE IN THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF TEACHERS.....246

K.Zh. Uteeva, A.S. Zharmagambetova, G.K. Kassymova
TEACHING SIGNIFICANCE OF PRESERVING NATIONAL IDENTITY IN INTERCULTURAL COMMUNICATION IN THE GLOBAL WORLD.....257

EKONOMICS

A. Abdimomynova, A. Zhaishylyk, V. Kim, E. Temirbekov, A. Alibekova
ECONOMIC POTENTIAL OF THE REGION: STRUCTURAL FEATURES AND FORMATION OF PRIORITIES.....267

Sh. Abikenova, A. Koval, L. Shayakhmetova, A. Bekmagambetov, Sh. Aitimova
MODERN WORKING CONDITIONS, THE LEVEL OF OCCUPATIONAL INJURIES BASED ON NATIONAL STATISTICS AND OTHER SOURCES OF INFORMATION.....281

D.T. Aliaskarov, R.T. Iskakova, K.K. Muzdybaeva, I.K. Raiymbekova, S. N. Mishchuk
SPATIAL ANALYSIS OF MIGRATION PROBLEMS IN CONDITIONS OF ECONOMIC SECURITY AND SOCIAL STABILITY.....298

Z.K. Altaibayeva, V.P. Shelomentseva, D.Z. Aiguzhinova, Sh.E. Mutallyapova, R.K. Alimkhanova
FINANCIAL MODELLING OF BUSINESS PROCESSES IN LIVESTOCK.....315

Zh. Babazhanova, Zh. Baimukasheva, G. Rysmakhanova, Z. Basshieva, A. Orazgaliyeva
WAYS TO COST EFFECTIVELY IMPLEMENT THE POLICY OF ETHNIC REPATRIATION.....327

M. Baimaganbetova, M. Rakhymberdinova, S. Baymaganbetov
THE IMPACT OF OIL ON KAZAKHSTAN'S MACROECONOMIC CYCLES.....341

A.Z. Bukharbayeva, G.N. Bisembayeva, S.Z. Seiitzhagyparova, B.K. Nurmaganbetova, A.Z. Mashayeva
WORLD TRENDS IN THE IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE PROCESSES IN THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX.....354

N. Davletbayeva, Zh. Babazhanova, Z. Akhmetova, G. Mukhamediyeva, S. Serikbayev ECONOMIC EFFICIENCY OF ETHNIC REPATRIATION IN STUDY COUNTRIES.....	366
S.T. Doshmanova, B. Bolatova, G.A. Mauina, A.Zh. Zholmukhanova, M. Zamirbekkyzy IMPACT OF SCIENCE ON COMPETITIVENESS OF THE ECONOMY.....	382
R.A. Yesbergen, G.N. Asrepov, A. Orazgaliyeva, G.M. Sagindykova, N. Shakizada ACTIVITY OF AKIMS OF RURAL DISTRICTS OF AKTOBE REGION: PROBLEMS AND PROSPECTS OF EFFICIENCY IMPROVEMENT.....	391
B.A. Zhunusov, G.K. Demeuova, M.G. Kaiyrgalieva, G.M. Sagindykova, T.F. Alhassan WAYS OF IMPROVING EMPLOYMENT AMONG YOUNG PEOPLE.....	407
Z.O. Imanbayeva, A.K. Oralbayeva, A.Zh. Nauryzbayev, M.A. Umirzakova, B.H. Aydosova MODERN SYSTEMS OF CALCULATION AND EXPERIENCE OF THEIR APPLICATION IN DOMESTIC ENTERPRISES.....	423
G. Kairliyeva, G. Zhanibekova, K. Utegenova, A. Sultanov, Y. Bogdanova SELF-EMPLOYMENT AND DEVELOPMENT OF NON-AGRICULTURAL ENTREPRENEURSHIP IN THE RURAL COUNTRY.....	439
A.M. Kulagina, D.E. Nurmukhanbetova, S.Z. Saidullaev DEVELOPMENT OF CLASSIFICATION OF FOOD SERVICES AS AN ELEMENT OF SYSTEMATIZATION OF THE CONCEPTUAL APPARATUS.....	452
A.A. Kulanov, M.A. Aitkazina, E.A. Ruziyeva, A.D. Karshalova, A.K. Saulembekova THE IMPACT OF GREEN INSTRUMENTS ON THE STATE OF THE FINANCIAL SYSTEM.....	470
G.T. Kunurkulzhayeva, A. Bakpayeva, I. Imangaliyeva, G. Demeuova, Zh. Baishukurova, A. Nurgaliyeva FORMATION OF THE INFORMATION BASE FOR ASSESSING THE QUALITY OF LIFE OF THE RURAL POPULATION.....	483

L. Kurmangaliyeva, E. Aimagambetov, B. Jazykbayeva, B. Spanova THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY OF INCOMES OF THE POPULATION AND THEIR FORMATION.....	497
G. Nurbayeva, A. Xembayeva, B. Mubarakova, G. Beisembayeva, B. Smailov, A. Kuniyazova FINANCIAL ASPECTS OF SUPPORTING CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS.....	507
L.A. Omarbakiyev, Zh.T. Rakhymova, M.T. Bayetova, I.M. Baubekova INFLUENCE OF FACTORS OF ACTIVATION OF ENTERPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN KAZAKHSTAN, INCLUDING INNOVATIVE.....	519
A. Tapalchinova, N. Kaftunkina, M. Mukhamedova, N.A. Mazhitova, U.D. Berikbolova FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF TECHNOLOGY COMMERCIALIZATION IN KAZAKHSTAN.....	534
R.Sh. Takhtaeva, Y. Abeukhanova, M. Moldazhanov, K. Khassenova, L. Parimbekova EVALUATION OF TOURISM POTENTIAL IN EASTERN KAZAKHSTAN.....	547
Sh.A. Trusheva, A.T. Tleubayeva, R.B. Sartova. A.A. Zhakupov, A.T. Kaidarova ASSESSMENT OF THE IMPLEMENTATION OF POLICY IN THE FIELD OF MICE TOURISM IN KAZAKHSTAN BASED ON THE CLUSTER APPROACH AND REGRESSION MODEL.....	558
A.S. Ualtayeva, Laszlo Vasa, M.D. Ualtayev ANALYSIS OF THE LABOR MARKET OF KAZAKHSTAN: INFORMAL EMPLOYMENT.....	577

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

www: nauka-nanrk.kz

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en>

Заместитель директор отдела издания научных журналов НАН РК *Р. Жалиқызы*

Редакторы: *М.С. Ахметова, Д.С. Аленов*

Верстка на компьютере *Г.Д. Жадырановой*

Подписано в печать 30.06.2023.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.

40,0 п.л. Тираж 300. Заказ 3.

Национальная академия наук РК
050010, Алматы, ул. Шевченко, 28, т. 272-13-19